

Innst. 362 L

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Prop. 106 L (2016–2017)

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeprosessloven (biometrisk autentisering)

Til Stortinget

Sammen drag

Departementet foreslår i denne proposisjonen endringer i straffeprosessloven § 199 a. Lovforslaget vil gi politiet adgang til å pålegge enhver som har befattning med et datasystem som er gjenstand for ransaking og beslag å åpne datasystemet ved biometrisk autentisering og, om nødvendig, å benytte tvang for å få gjennomført autentiseringen.

Høyesterett avsa en kjennelse 30. august 2016 (HR-2016-1833-A) hvor det fremgår at straffeprosessloven § 157 om kroppslig undersøkelse ikke gir hjemmel til bruk av tvang overfor mistenkte for å få tilgang til innholdet på mistenktes mobiltelefon ved bruk av fingeravtryksautentisering.

Departementet ønsker å legge til rette for at politiet har de nødvendige virkemidlene til effektivt å kunne etterforske straffbare handlinger, samtidig som tilstrekkelig hensyn må tas til borgernes vern mot inngrep. Som følge av den teknologiske utviklingen oppstår det fra tid til annen spørsmål om politiets adgang til å utnytte slik teknologi i etterforskningen. Biometrisk autentisering, for eksempel ved bruk av fingeravtrykk og irisgjenkjenning, blir stadig mer utbredt som adgangsnøkkel til datasystem. Dette gjelder mobiltelefoner, men også andre datasystemer som nettbrett og datamaskiner.

Med bakgrunn i kjennelsen vist til ovenfor, sendte departementet 14. desember 2016 på høring et forslag til endringer i straffeprosessloven § 199 a. Formålet med forslaget var å gi en klar hjemmel for at

politiet ved ransaking eller beslag av datasystem har adgang til på nærmere vilkår å bruke tvang overfor mistenkte eller tredjemann for å få tilgang til datasystemet ved biometrisk autentisering. Det ble også foreslått at politiet ved ransaking eller beslag av datasystem kan pålegge enhver å gi tilgang til systemet ved bruk av biometrisk autentisering.

Departementet opprettholder forslaget i høringsnotatet, også etter høringsrunden, om at politiet ved ransaking eller beslag av datasystem kan pålegge enhver som har befattning med datasystemet å åpne det ved bruk av biometrisk autentisering, jf. forslaget til endringer i § 199 a første ledd. Foruten et innspill om den språklige utformingen, har det i høringsrunden ikke kommet innvendinger til dette forslaget.

Når det gjelder innføringen av en tvangshjemmel for biometrisk autentisering, har departementet merket seg at enkelte høringsinstanser mener dette forslaget krever en grundigere utredning og bør utstå til arbeidet med oppfølgingen av NOU 2016:24 Ny straffeprosesslov. Departementet mener imidlertid, i likhet med de fleste høringsinstansene, at det haster med å få på plass en slik hjemmel, og at det ikke er tilfredsstillende å vente til ikrafttredelsen av ny straffeprosesslov. Departementet opprettholder derfor forslaget i høringsnotatet, men med visse justeringer, nemlig at tvangen kan skje overfor enhver og at primærkompetansen til å beslutte tvang legges til påtalemyndigheten. I tillegg gjøres visse språklige endringer.

I denne omgangen nøyer departementet seg med å foreslå biometrisk autentisering, om nødvendig med bruk av tvang, som et aksessorium til det opprinnelige tvangsmiddelet, nemlig ransaking eller beslag av datasystem. En nærmere vurdering av et mer generelt forslag, herunder om hjemmelen skal gjelde tilgang til «sted», vil bli gjort som ledd i departemen-

tets oppfølging av NOU 2016:24 Ny straffeprosesslov.

Videre fastholder departementet forslaget om at tilgangen skal gjelde «datasystem». Betegnelsen brukes allerede i straffeprosessloven § 199 a samt flere andre steder i straffe- og straffeprosesslovgivningen. Enkelte høringsinstanser har tatt til orde for at bestemmelsen begrenses til visse typer innretninger. På samme måte som for metode for biometrisk autentisering, vil en bestemmelse som presiserer type innretning til for eksempel mobiltelefon eller nettbrett, raskt bli utdatert på grunn av utviklingen på området. En vurdering av om bestemmelsen bør utvides til å gjelde tilgang til annet enn datasystemer vil ikke gjøres i denne omgangen, men vil kunne inngå som del av oppfølgingen av NOU 2016:24 Ny straffeprosesslov.

Departementet anser at forslaget her, som gjør det klart at politiet ved ransaking og beslag av datasystem kan bruke tvang for å åpne datasystemet ved biometrisk autentisering, ikke er i strid med EMK artikkel 8 som oppstiller et forbud for staten mot inngrep i privatlivet. Inngrepet vil oppfylle lovkravet, være begrunnet i hensynet til etterforskning og oppklaring av kriminalitet, et formål som er legitimt etter konvensjonen, samt anses som nødvendig i et demokratisk samfunn, herunder oppfylle forholdsmessighetskravet.

Generelt må man kunne si at fremtvingelse av identifikasjonshandlinger for å få åpnet et datasystem ved bruk av biometrisk autentisering, innebærer en relativt beskjeden og kortvarig maktanvendelse og et langt mindre belastende inngrep enn det politiet i dag allerede har hjemmel til, for eksempel undersøkelse av kroppens hulrom etter straffeprosessloven § 157. Forslaget innebærer altså at en ved et relativt lite belastende inngrep kan få tilgang til sentrale bevis og dermed bidra til en effektiv straffefølgning.

Etter departementets syn er forslaget heller ikke i strid med selvinkrimineringsvernet som er innfortolket i EMK artikkel 6 nr. 1 og som følger av Den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 14 nr. 3 bokstav g. Kjernen i selvinkrimineringsvernet er at mistenkte ikke har plikt til å forklare seg. Forslaget her gjelder ikke forklaringsplikt, og heller ikke fremtvingelse av en forklaring fra mistenkte. Forslaget gjelder det å utnytte et kjennetegn som utgår fra kroppen for å åpne et datasystem, ikke ulikt det å tvinge mistenkte til å gi fra seg en nøkkel til en lås. Kjennetegnet eksisterer uavhengig av mistenktes vilje og stiller ikke mistenkte overfor et valg om å lyve eller angi seg selv. Det er tale om en faktisk hindring som står i veien for tilgang til informasjon som allerede er rettslig tilgjengelig ved at det er gjenstand for ransaking eller tatt i beslag. Det kan imidlertid ikke utelukkes at det kan

oppstå situasjoner der selvinkrimineringsvernet setter en skranke for tvangsgjennomføring av biometrisk autentisering. Dette må vurderes konkret i det enkelte tilfellet.

Forslaget til lovendring vil innebære at politiet kan etterforske mer effektivt og dermed ha en viss kostnadsbesparende effekt. For øvrig vil forslaget ikke få nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Kari Henriksen, lederen Hadia Tajik og Lene Vågslid, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Hårek Elvenes, Peter Christian Frølich og Anders B. Werp, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og Ulf Leirstein, fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til at det fra tid til annen er nødvendig å tilpasse regelverket til den teknologiske utviklingen. Biometrisk autentisering blir stadig mer vanlig som adgangsnøkkel til datasystemer. Politiet har etter dagens regelverk under visse omstendigheter hjemmel til å ta beslag i digitalt materiale og anledning til å foreta kroppslig undersøkelse. Den teknologiske utviklingen har nå medført at tilfældigheter i hvilket lagringsmedium som er benyttet, avgjør om politiet i praksis kan ta beslag i materialet eller ikke, jf. HR-2016-1833. Dette skaper muligheter for kriminelle til å omgå regelverket for beslag, som det er lite sannsynlig at Stortinget så rekkevidden av da reglene om beslag ble vedtatt. Komiteen mener lovgiver har et ansvar for å tilpasse regelverket til den teknologiske utviklingen. Komiteen viser til proposisjonen, og har for øvrig ingen merknader.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til proposisjonen og merker seg at det er kommet innvendinger fra enkelte høringsinstanser om at dette bør vurderes i en bredere sammenheng og sees i sammenheng med forslag til ny straffeprosesslov som er under arbeid i departementet.

Disse medlemmer ser behovet for å gjøre endringer i loven sett i lys av den teknologiske utvikling og at det fremlagte forslag kan være nødvendig. Bruk av tvang fra politiets side er et inngripende tiltak overfor enkeltpersoner. Disse medlemmer har merket seg at flere høringsinstanser under høringen om Prop. 68 L (2015–2016) Utvidet bruk av tvangsmidler i politiet, hadde synspunkter på at lovgivingsteknikken kunne være problematisk. Flere, blant annet Redaktørforeningen og Journalistlaget

(som pekte på gjennomgang av kildevernet), Advokatforeningen og Juristforbundet, pekte i sine muntlige fremlegg på at det kan være utfordrende å få den totale oversikt over helheten av inngripende tiltak når det gjøres mindre lovendringer flere ganger i samme eller flere lover og pekte på behovet for med jevne mellomrom å ha helhetlige gjennomganger av tvangslovbestemmelsene.

Disse medlemmer mener derfor at departementet bør avvente behandlingen av dette lovforslaget til Stortinget får seg forelagt den varslede helhetlige gjennomgangen av og forslag til endringer i straffeprosessloven som forventes å komme til Stortinget om ikke lang tid.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av Høyre, Framskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i straffeprosessloven (biometrisk autentisering)

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker skal § 199 a lyde:

Ved ransaking av et datasystem kan politiet pålegge enhver som har befatning med datasystemet å gi nødvendige opplysninger for å gi tilgang til datasystemet *eller å åpne det ved bruk av biometrisk autentisering.*

Dersom noen nekter å etterkomme et pålegg om biometrisk autentisering som nevnt i første ledd, kan politiet gjennomføre autentiseringen med tvang.

Beslutning om bruk av tvang etter annet ledd treffes av påtalemyndigheten. Er det fare ved opphold, kan beslutning treffes av politiet på stedet. Beslutningen skal straks meldes til påtalemyndigheten.

Bestemmelsen gjelder tilsvarende så langt den passer for gransking av datasystem som er tatt i beslag etter kapittel 16.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Oslo, i justiskomiteen, den 30. mai 2017

Hadia Tajik

leder

Ulf Leirstein

ordfører

